

کانون فیلم مسکو

نوشته ولادیمیر دیمیتریف

«کانون فیلم مسکو»، آرشیو فیلم اتحاد جماهیر شوروی است که یکی از غنی‌ترین مجموعه‌های فیلم دنیا را در خود نگه می‌دارد. از نظر مالی توسط دولت اداره می‌شود و یکی از بخش‌های تابع نظام سینمایی این کشور است. در فاصله شصت کیلومتری مسکو و در دهکده پیلی استالینی قرار گرفته و روز چهارم اکتبر سال ۱۹۴۸ گشایش یافته است. البته کارگرداری فیلم از سالها قبل در اتحاد جماهیر شوروی معمول بوده و «مدرسه سینمایی» به‌ویژه از سال ۱۹۳۴ این اقدام را بعدها داشته است.

چنگ جهانی دوم، که ثروت فرهنگی زیادی را در اروپا به نابودی کشانید ضربه هولناکی نیز به فیلمهای سینمایی شوروی وارد آورد. در نتیجه، بلافاصله پس از چنگ، مرکز واحدی به‌وجود آمد تا فیلمهایی را که در شهرهای مختلف این کشور پراکنده شده بود گردآوری و نگهداری کنند و در عین حال با بهترین شرایط علمی و تکنیکی از آنها کپی بگیرند و حفاظت کنند. این مرکز حتی فیلمهایی را هم که کاملاً تجزیه و فاسد شده بود می‌پذیرفت تا شاید بتواند قسمتی از آنها را احیا کند.

ابتدا فیلم‌هایی که در این آرشیو گردآوری می‌شد مخصوص نکاتیوها و نسخه‌های فیلمهایی بود که افرادی چون آیزنشتاین،

ولادیمیر دیمیتریف؛ اهل شوروی، متخصص آرشیو، منتقد و تاریخ‌نویس سینما از سال ۱۹۶۲ با «کانون فیلم مسکو» همکاری داشته و در فعالیت‌های فدراسیون بین‌المللی آرشیو فیلم شرکت کرده است. در ضمن بالغ بر بیست بررسی او در مورد سینما به چاپ رسیده است.

پودوفکین، داورنکو، کولشوف، برادران واسیلی-یف، دانسکوا، میخائیل روم و دیگران، آنها را کارگردانی کرده و در شکوفایی و عظمت دادن به سینما سهیم شدند. طولی نکشید که آثار کارگردانان بزرگ جهان نیز به آنها اضافه شد. ولی گسترش اصلی آن هنگامی آغاز گشت که در سال ۱۹۵۷ به عضویت فدراسیون بین‌المللی آرشیو فیلم در آمد و در مقیاسی بزرگ، به تبادل فیلم با سایر آرشیوهای جهان پرداخت.

تردیدی نیست که نخستین وظیفه هر آرشیو ملی فیلم گردآوری و نگهداری محصولات سینمایی خود آن کشور است. ولی هر مؤسسه‌ای معمولاً با این سؤال مواجه می‌شود که آیا تمام فیلمها را باید نگاهداشت؟ آیا برای فیلمهایی هم که از ابتدا با عدم استقبال مردم روبرو بوده باید بودجه هنگفتی صرف کرد تا برای نسل آینده محفوظ باقی بماند؟ آیا عمل پیچیده‌ای احیا کردن، برای فیلمهایی هم که مورد علاقه کسی نیست می‌بایست صورت گیرد؟

«کانون فیلم مسکو» همواره در مباحثات بین‌المللی مربوط به مشکلات آرشیو فیلم شرکت داشته و در مورد نگهداری و حفاظت از فیلمها، با عمل انتخاب، موافقت نشان داده است؛ ولی

اصل دیگری را نیز بدین معنی در نظر دارد که محصول کامل ملی، بدون استثنا و قطع نظر از داشتن محتوای هنری یا غیرهنری، باید مورد محافظت و نگهداری قرار گیرد؛ زیرا این تنها راه جلوگیری از اشتباهات جبران‌ناپذیری است که بهنگام گزینش از طریق سلیقه‌های شخصی یا تصمیمات شتابزده به‌وجود می‌آید. از زمان تأسیس «کانون فیلم مسکو» حتی یک متر از فیلمی را بدون برداشتن یک نسخه تمیز از آن به دور نریخته‌اند.

کلیه ایالات شوروی که با سینما سروکار دارند از این اصول پیروی می‌کنند. تمام استودیو-های فیلمبرداری باید با خرج خود، اصل نکاتیو، نوار صدا و نسخه‌ای از آنچه را که برای نمایش آماده کرده‌اند در آرشیو خود داشته باشند. از آنجا که این تکلیف برای تمام فیلمهایی که ساخته می‌شود لازم‌الاجرا است طبعاً مشکلاتی هم از جهت انبار کردن آنها به‌وجود می‌آید که با ایجاد تسهیلات جدید و پی‌درپی چاره‌سازی می‌شود. از طرف دیگر، این اقدامات، «کانون فیلم مسکو» را به مجموعه‌ای مجهز می‌سازد که همواره از شرایطی رضایت‌بخش برخوردار است و می‌تواند فیلمهای فاسد را به راحتی تعویض کند.

صحنه‌ای از فیلم «Que Viva Mexico» که بین سالهای ۱۹۲۵ و ۱۹۳۲ توسط سرگئی میخائیلوویچ آیزنشتاین و تشریک-مسانی نویسنده آمریکائی آپتون سنیکلر در مکزیک تهیه شده است. این فیلم پس از یک سری تغییرات، بار دیگر به‌توسط کارگردان شوروی سرگیوری آلكساندروف، که با آیزنشتاین نیز همکاری داشته دوباره‌سازی گردید و امروز، گرچه ناتمام، ولی در شمار آثار کلاسیک سینما به‌شمار می‌رود. این فیلم که به زبان اسپانیولی تهیه شده نقطه شروعی برای سینمای ملی مکزیک است.

صحنه‌ای از فیلم «مکانیزم مغز» (۱۹۲۶) ساخته و سه‌لود پودوفکین (۱۸۹۳-۱۹۵۳). این سند علمی، نشان‌دهنده نتایج کار زیست‌شناس و پزشک روسی، ایوان پاولوف است که مطالعاتی در مورد واکنش شرطی سبب وضع قوانین فعالیت سیستم عصبی گردیده است.

الکساندر داوژنکو (۱۸۹۴ - ۱۹۵۶) کارگردان اوکراینی و یکی از پایه‌گذاران سینمای شوروی، در اینجا در داخل دکور یکی از فیلمهای دیده می‌شود. «زمین» (۱۹۳۵) اثر با ارزش و شناخته شده او از سوی جشنواره جهانی فیلم ۱۹۵۸ بروکسل در فهرست ۱۳ فیلم با ارزش تمام دورانها گنجانده شد.

داوژنکو را محافظت کرده است تا مردم دنیای فلسفه‌ای را که به موازات کیفیت هنری، الهام بخش کار آنان بوده است تحسین و تمجید کنند. از آنجا که هزینه نگهداری فیلمهای ۳۵ میلیمتری روز به روز افزایش می‌یابد بعضی از آرشیوها آنها را بصورت ۱۶ میلیمتری و برخی نیز بصورت ۸ میلیمتری یا سوپر ۸ نگاهداری می‌کنند. این کار بدین علت است که جای کوچکتري می‌گیرند و طبعاً هزینه کمتری را نخب به وجود می‌آورند. ولی معمولاً نسخه‌ای که از فیلم برداشته می‌شود وضوح کمتری پیدا می‌کند و این امر با اعتبار کار یک مسئول آرشیو منافات کلی دارد؛ زیرا نسخه‌هایی را که برای نگاهداری برمی‌گزینند باید حتی‌المقدور به اصل فیلم نزدیک باشند. به همین مناسبت «کانون فیلم مسکو» با تبعیت از طریقه سنتی تا حد امکان فیلمهای اصلی را برای نگاهداری انتخاب می‌کند.

امروزه مسئولان آرشیو در حیرتند که چگونه از صفحات و نوارهای ویدیو وسایل بسری استفاده کنند. بعضی‌ها با اشاره به هزینه نگهداری کمتر، سهولت نسخه برداری و سایر امتیازات قابل کسب آن، براین عقیده‌اند که کلیه مجموعه‌های فیلم به روی این نوارها پیاده شود. کانون فیلم، ضمن همکام بودن با پیشرفت اینگونه تکنیکها عقیده دارد که تا این زمان، ضبط‌های ویدیویی بهیچ صورت وضوح فیلمهای معمولی را در برداشته است. و به همین جهت

این کانون، برنامه طولی‌مدت و رو به اتمامی دارد که باید تمام فیلمهای مثبت و منفی قدیمی را به نسخه‌های غیرقابل اشتغال تبدیل فیلمهای قابل اشتغال را هم از بین نمی‌برند. بعضی از آنها را دائماً در شرایط مناسب نگاهداری می‌کنند. تعدادی از نسخه‌های رنگی مثبت و همچنین نسخه‌های منفی را نیز حفظ کرده‌اند که بعضی از آنها با دست رنگ شده و در هیچ شرایطی قابل ترمیم و نسخه برداری نیستند.

درد فراوان بر «کانون فیلم مسکو» که به عضویت فدراسیون بین‌المللی آرشیو فیلم درآمد و این امکان را بدست آورد که ترکیب مجددی از فیلمهای زیر را به وجود آورد: سه نفر در زیرزمین (۱۹۲۷) اثر آبراهام روم با همکاری آرشیو فیلم بلغار، «موافقت در مورد قضیه‌ای بزرگ» (۱۹۲۷). اثر مشترک کوزنیسک و لئونید ترابرگ با همکاری آرشیو سلطنتی فیلم بلژیک و آرشیوهای جمهوری دموکراتیک آلمان، و همچنین فیلم «سنل» (۱۹۲۶)، با همکاری موزه هنرهای مدرن نیویورک.

در عوض، «کانون فیلم مسکو» نیز سبب گردیده است که آرشیوهای مختلف جهان مجموعه‌های خود را با بعضی از فیلمهایی که در کشور خودشان تهیه شده و از اوایل این قرن در آرشیوهای فیلم کشور شوروی موجود بوده تکمیل کنند. مثلاً برای ایالات متحده فیلم «دختر نپتون» (۱۹۱۴) را فرستاده که نخستین فیلم کمپانی اونیورسال محسوب می‌شود. برای فرانسه تعدادی از فیلمهای ماکس لندر و همچنین فیلم «زمین» را که براساس داستان امیل زولا و توسط کارگردان معروف آندره آنتوان تهیه شده ارسال داشته است. و بالاخره برای برلن غربی هم فیلمهایی را که ستاره معروف آن زمان هنرپورتن در آن شرکت داشته فرستاده است. فیلمهای دیگری که ارسال داشته، برای کشورهایی چون لهستان، چکسلواکی، مجارستان، آلمان شرقی، بلژیک، دانمارک، هلند و غیره بوده است.

آرشیو فیلم نباید هیچ فیلمی را دسته نیافتنی بحساب بیاورد. ولی با وجود این، فیلمهایی هستند که بصورت ویژه‌ای نگهداری می‌شوند؛ زیرا کوچکترین صدمه به آنها، لطمه به میراث ملی و جهانی فیلم خواهد بود؛ در میان این آثار، فیلمهای آیزنشتاین، پودفکین و داوژنکو را می‌توان نام برد که همین امسال تودمین سال تولد آنها جشن گرفته خواهد شد. «کانون فیلم مسکو» نسخه‌هایی از فیلمهای آرسنال (۱۹۲۹)، زمین (۱۹۳۵) و شچورز (۱۹۳۹) اثر

استفاده از آن را برای فیلمهای آرشیو اقدامی شتابزده به حساب می‌آورد. در ضمن معتقد است که احتمالاً حتی اگر صفحات ویدیو - که از کیفیت بهتری نسبت به کاست‌های ویدیو بر-خوردار است- تکامل بیشتری هم پیدا کنند، در امر آرشیو، نقش یاری‌دهنده بیشتری نخواهند داشت.

«کانون فیلم مسکو» برای نسخه برداری همواره استفاده از فیلمهای اصلی را ترجیح می‌دهد.

در سایه سی و پنج سال تجربه، کانون مزبور به این نتیجه رسیده است که آرشیوهای ملی فیلم، تنها در صورتی می‌توانند در حدی قابل قبول خواسته‌های خود را دنبال کنند که از جانب دولت کاملاً حمایت شوند؛ با آرشیوهای مختلف جهان در تماس کامل باشند و به فیلمهایی که در کشور خودشان ساخته می‌شوند بسبب دسترسی پیدا کنند.

ولادیمیر دی‌میتریف